

*Горан Николић**

Институт за европске студије, Београд,

*Гордана Петровић***

*Факултет за примењени менаџмент, економију и
финансије, Универзитет Привредна академија у
Новом Саду*

ЕКОНОМСКИ И ТЕХНОЛОШКИ УСПОН КИНЕ КАО ВЕСНИК НОВЕ ГЛОБАЛНЕ ГЕОПОЛИТИЧКЕ КОНСТЕЛАЦИЈЕ***

Сажетак

Технолошки напредак који је Кина успела да постигне у последње две деценије, чини је далеко најозбиљнијим изазивачем за глобалну хегемонију са којим су се две англосаксонске земље (прво Британија, а затим САД) сусреле у последња скоро три века. Упоредо са тренутним трговинским ратом, САД и Кина су заплетене у растућу конкуренцију ради доминације у различитим пољима технологије следеће генерације, пре свега 5G мрежама и вештачкој интелигенцији (AI). Суштински, надметање је око тога ко ће контролисати инфраструктуру и стандарде информационе технологије на глобалном нивоу. Пекинг је припремио бројне планове, као што је “Made in China 2025”, са циљем да доминира у области глобалне ‘high-tech’ производње, са идејом да Кину

* goranvnikolic@gmail.com

** milicakg98@yahoo.com

*** Рад је написан у оквиру Програма истраживања Института за европске студије за 2020. годину који подржава Министарство просвете, науке и технолошког развоја.

претвори у светског лидера у 5G, AI и другим областима високе технологије.

Кључне речи: Кина, конкуренција, висока технологија, технолошки рат, геополитика.

СНАЖАН ТЕХНОЛОШКИ И ЕКОНОМСКИ ПРОГРЕС КИНЕ

Технолошки прогрес, делимично повезан и самом популацијом величином, која је Кина успела да направи у последње две деценије чине је убедљиво најозбиљнијим изазивачем за глобалну хегемонију са којим су се две англосаксонске земље (прво Британија, а потом САД) ‘сусреле’ у последња скоро три столећа, вероватно од завршетка ‘седмогодишњег рата’ средином 18. века. Оно што посебно ствара нервозу у Вашингтону су снажни продори Пекинга, посебно у ‘big data’ и вештачкој интелигенцији (AI), који су дошли до изражаја током текуће пандемије. Упоредо са тренутним трговинским ратом који САД води против Кине, две државе су запетљане у растућу конкуренцију ради доминације у различитим пољима технологије будуће генерације, пре свега 5Г мрежама, AI, ‘big data’. У суштини, надметање је око тога ко ће контролисати инфраструктуру и стандарде информационе технологије глобално.

Chhabra et al. (2020) указује да брз технолошки напредак Кине игра водећу улогу у геополитичкој конкуренцији данашњице, на забринутост САД(и њених партнера). Кина је инвестирала огромна средства и спровела политике које су значајно допринеле њеном економском расту, војној способности и глобалном утицају. У неким областима Пекинг је прстигао САД, посебно у брзом примени одређених технологија. Све ово је заплетено у шири контекст америчко-кинеских тензија, где су технолошки гледано посебно битни сложени и променљиви глобални ланци снабдевања, потенцијално економско и технолошко „раздвајање“ (decoupling) две суперсиле, такмичење за глобално установљење технолошких стандарда. Несумњиво да велики значај има

развој пете генерације (5G) бежичне технологије, оружја омогућених вештачком интелигенцијом, као и развој свемирске технологије, биотехнологије, технологије надзора, полупроводника, финансијске технологије, нанотехнологија, биотехнологије, "power grid cybersecurity" (cyber безбедност електроенергетске мреже), "Internet of Things", "Big Data", квантног рачунања.

Кинеска индустрија се не само приближава технолошким границама у конвенционалним областима као што су електроника, машине, аутомобили, брзе железнице и ваздухопловство, већ и покреће технолошке иновације у областима у настајању као што су нова и обновљива енергија, напредна нуклеарна енергија, следећа генерација телекомуникационе технологије, велики подаци и супер-рачунари, AI, роботика, свемирска технологија и е-трговина. Статистички подаци - попут обима извоза и износа продаје и улагања у ове кинеске индустрије - пружају доказе о порасту технолошке способности Кине. Технолошки сектор најмногољудније државе достиже критичну масу стручности, талената и финансијске снаге која би могла да преуреди структуру моћи глобалне технолошке индустрије током 2020-их.

Аустин (2020) потенцира да су две земље у једном сукобу са две различите врсте непријатељстава, која се огледају у трговинском и технолошком рату. Трговински рат се тиче размене добара и услуга, док су непосредни економски улози технолошког рата много већи. Наиме, технолошки рат директно утиче на континуитет глобалних финансијских услуга које укључују две најбогатије економије света, а самим тим и све остале земље. Главни фронт у технолошком рату је битка за доминацију у високој технологији, пре свега сектору информационих и комуникационих технологија (ICT). Укупна вредност дневних размена које зависе од стандардизованог и релативно сигурног глобалног ICT окружења (скоро девет трилиона америчких долара) готово је девет пута већа од годишње вредности билатералне америчко-кинеске трговине и посредно указује на сав значај спора који имају два водећа глобална играча.

ПРОБЛЕМИ И ЛЕКЦИЈЕ ИЗ КИНЕСКОГ ИСКУСТВА

Почев од друге половине 2000-их, Кина је по многим мерилима била друга након САД у истраживању и развоју (R&D), као што су потрошња на R&D (као удео у БДП-у) и број академских истраживачких радова (где је Кина премашила САД 2016.). Међутим, плаћања која је Кина извршила за интелектуално власништво у 2015. била су чак 22 пута већа од оних које је примала од остатка света. Анализа продуктивности такође указује на низак поврат кинеских прекомерних истраживачких и развојних активности, јер повећање тоталне факторске продуктивности, који је један од најважнијих показатеља дугорочних потенцијала једне економије има спорији раст.

Транзиција Кине од “светске фабрике” у једну од водећих технолошких сила, последица је активне финансијске подршке владе у Пекингу, која је поред тога слала своје студенте широм света, развијала серију мастер планова, интензивирала патентирање и заузимала прогресиван став ка промени целокупне науке, технологије и система иновација. Резултат таквог централног планирања и велике потрошње је да се Кина у последњој десетак година на глобалној сцени појавила као моћна научна и технолошка сила (Ekrem, 2020). С тим повезано, UK Research and Innovation Agency (2018) пројектује да ће Кина 2022. престићи САД као прва земља по издацима за истраживање и развој (R&D). Додатно, од 2003. до 2018. број иностраних центара за истраживање и развој у Кини повећао се са 200 на преко 1500. Већ 2017. Кина је чинила 23% укупних светских издатака за R&D (OECD, 2020), а ова врста потрошње је наставила раст износећи 2,19% БДП-а у 2018. (нешто више од удела исте врсте инвестиција у ЕУ). Кина има чак четвртину радне снаге у свету у R&D сектору и заузела је друго место међу земљама које су оствариле највише међународних пријава патената у 2018, тик иза САД.

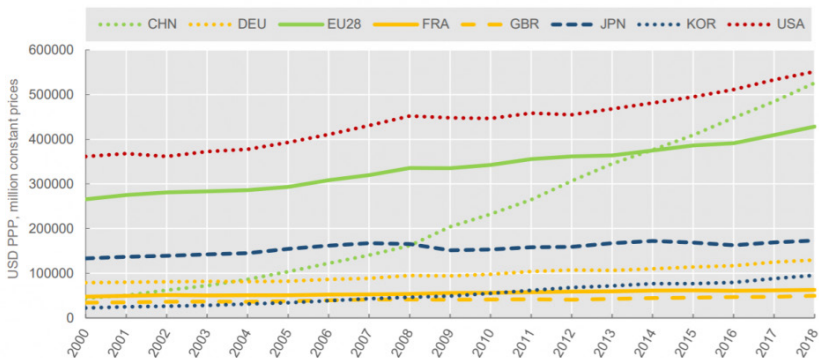

График 1.

БРУТО ДОМАЋИ РАСХОДИ ЗА R&D, 2000-2018 (OECD, 2020).

Још један фактор кинеског научно-технолошког раста била је одлука Пекинга да пошаље, односно обучи хиљаде својих најбољих студената на врхунским западним универзитетима (чак њих 662 хиљаде отишло је у иностранство у 2018). По квалитету универзитета Кина је 2019. заузела треће место, одмах иза САД-а и Британије (Dutta, S., Lanvin, B., and Wunsch-Vincent, S. 2020). У броју научних публикација (које су се повећавале за невероватних 15% годишње током претходне две деценије, посебно у хемији, физици, науци о материјалима, медицини) Кина је 2017. надмашила САД. Ипак, САД и даље предњаче када је у питању објављивање највише цитираних публикација (OECD, 2020).

Дугорочни главни план за убрзање успона Кине у научним и технолошким променама имплементиран је 2006, када је влада поставила циљ да буде светски лидер до 2050, са пратећим петогодишњим плановима који су подстакли раст у многим секторима. Индустриски план „Made in China 2025”, лансиран 2015, предвиђа да Кина постане светски лидер у великом броју високотехнолошких индустрија, попут медицинских уређаја, роботике и ваздухопловне опреме. Циљ је постизање 70% самодовољности у овим индустријама.

Важна лекција кинеског успеха је да се технолошки напредак и иновације могу планирати. Кина тренутно изводи многе пројекте сличне Аполу 8 (фамозно слање човека на Месец финализовано јула 1969.), а већина њих усмерена је на сустизање у стратешким одабраним индустријама. Ове владине иницијативе подупрете су огромним фискалним и финансијским ресурсима.

Додатна лекција је да је величина битна. Захваљујући статусу Кине као светске фабрике, ланци снабдевања различитих индустрија, који се састоје од хиљада добављача технологије компонената, сада су груписани у земљи. Поред тога, у потрази за најбољом ланцима снабдевања за комерцијализацију иновација, високотехнолошке индустрије све више траже од Кине производна решења, неку врсту комплементарне иновације. Додатно, огромна величина тржишта обећава довољан повраћај да се покрију трошкови, укључујући набавке стране технологије или предузимање кумулативног процеса учења (како би се сустигле врхунска остварења у технолошким решењима). То значи да потенцијално високи приноси омогућавају кинеској индустрији да себи приушти инвестирање у веома скупе технологије. Величина тржишта је такође кључ за откључавање ефекта „криве учења“ (нпр. у случајевима кинеске индустрије соларних и електричних возила). Тржиште велико попут кинеског привукло је не само многе од најбољих технологије, већ и бројне научне и технолошке таленте на свету.

Још једна лекција је да кинеска традиција истицања образовања пресудно важна за њен технолошки успон. Осим што влада троши 20% свог буџета на образовање, кинеска домаћинства такође улажу велика средства, достижући ниво еквивалентан 50 % владиног буџета за образовање. Кина нема само образовану и дисциплиновану радну снагу за рад са ново-уведеним технологијама, већ и истраживачке и развојне способности за учење и евентуално иновирање, поврх постојеће технологије. Додатно, кинеска висока достигнућа у науци и технологији показују да грађанска права нису повезана са економским успехом. За иновације је најважнија слобода приступа и комуникације са добро дефинисаним научним и технолошким информацијама, знањем и идејама како би се

инспирирале иновације и технолошки напредак, а Пекинг никада није блокирао ове ресурсе.

Ипак, кинеска достигнућа током последње деценије углавном су ограничена на „сустизање“ у таргетираним пољима. Ипак, како потенцира Li (2018), већина оригиналних иновација за које је кинеска индустрија тренутно способна су „инкрементална“, а не она која праве фундаменталне иновацијске пробоје. Стога је пред Кином дуг пут да се од брзог ученика претвори у истинског иноватора у главним областима високе технологије.

Снажан технолошки продор Кине алармирао је ЕУ и САД. *BusinessEurope*, европски индустријски лоби, позвао је ЕУ да изврши већи притисак на Кину како би се омогућио „реципрочан приступ“ тржишту. Америчка администрација стимулише америчке компаније да почну да траже алтернативу Кини, укључујући враћање компанија у САД. Многи су забринути да је кинеска стратегија контроле читавих ланаца снабдевања ризична за остатак света (нпр. током КОВИД-19 кризе, планови Apple за производњу iPhone су поремећени због проблема у снабдевању у Кини).

Заштита интелектуалне својине (IP) остаје главни извор конфликта са Западом, посебно САД. Стране компаније које послују у Кини годинама су се жалиле на кршење ауторских права и биле принуђене да преносе технологију у Кину у замену за приступ тржишту и инвестицијама или одобрењима прописа. Такође, унутар ЕУ, неколико истраживача који су сарађивали са кинеским научницима жалили су се да нису добили пуни приступ подацима које су желели за своја истраживања - посебно у првим данима кризе КОВИД-19.

ДРАМАТИЧАН РАСТ ДИГИТАЛНЕ ЕКОНОМИЈЕ У КИНИ

Доминантан друштвени тренд у Кини је убрзање дигитализације и експлозија употребе интернета за услуге попут оних у образовању и медицинским консултацијама. Снажан технолошки успон Кине, који траје већ више деценија, учинио је да се привреда те државе покаже резистентном и

еластичном и поред пандемије. Изузимајући неке активности, посебно тешко погођен услужни сектор, чини се да се Кина неће наћи у рецесији за разлику од већег дела света, посебно оног развијеног, односно западног. Разлог је, поред осталог, брза дигитална трансформација.

Дигитална економија је већ снажно расла пре пандемије и у 2018. је већ чинила 34,8% БДП-а. Иако је то у апсолутном износу тек око трећине америчке дигиталне економије, она годинама бележи раст који надмашује повећање номиналног БДП, и пандемија је само појачала овај тренд. У немогућности да напусте домове, домаћинства су прихватила разне апликације (JD.com, Meituan, Eleme, Pinduoduo), што им је омогућило *online* куповину. Додатно, школе и универзитети су се почели интензивније да користе интернет - промена која је подстакла брзи развој платформи за конференције и *online* учење. Слично томе, комуникационе платформе попут компанија као што су WeChat and и DingTalk омогућују електронске уговоре (e-contracts), што је олакшало бројним корпорација да одрже своје пословање. Ова технологија је такође омогућила Кини да укине многа ограничења без ризика за јавно здравље. Додатно, властима је дата могућност да прате и ублажавају потенцијалне ризике. Нпр. ако особа посети, аеродром или хотел, она мора показати свој лични *KR-kod*, а брзо скенирање показује да ли је то лице посећивало ризично подручје у последњих 14 дана. Брз развој технологије подстакла је истраживање и развој у здравству (делимично захваљујући скринингу уз помоћ алгоритама, болнице у Кини су већ спровеле рекордан број *CT* скенирања у 2020).

Дигитална трансформација захвата и кинеску финансијску индустрију. Кинеске апликације за мобилно банкарство сада просечно имају 50 милиона активних корисника месечно. На пример, користећи велике податке (*big data*), "cloud computing", вештачку интелигенцију и архитектуру дистрибуираног рачунања, комерцијалне банке су знатно побољшале своју способност да опслужују мала и микро предузећа и обична домаћинства.

Раст кинеске дигиталне економије је подстакла запошљавање. Нпр. у 2018. дигитална економија је креирала

191 милион радних места и представљала четвртину укупне запослености - раст од 11,5% на годишњем нивоу. Међу главним корисницима ових нових послова су млади, образовани Кинези, који сада имају више могућности да раде као независни професионалци. Повећана флексибилност тржишта рада коју је донела дигитализација вероватно је разлог зашто се урбана незапосленост није знатно повећала последњих година, упркос успоравању раста БДП-а. Овај процес треба да се настави и убрза у наредним годинама, поред осталог и због планираних државних инвестиција у нову инфраструктуру, укључујући 5Г мреже и база центре (Jun, 2020).

УБРЗАН РАЗВОЈ ДИГИТАЛНЕ ВАЛУТЕ У КИНИ

У априлу 2020. Кина је увела пилот програм којим је инаугурисала своју дигиталну валуту. У четири града започела су испитивања нове монете (са електронским плаћањем), а влада је недавно најавила да ће прошири тестирање на главне метрополе попут Пекинга и Тианцина, као и на Хонг Конг и Макао.

Међутим, дигитална монета по себи неће подићи улогу ренминбија у међународним финансијама. Како је Кина је достигла или прстигла САД и друге напредне економије у технолошкој софистицираности својих система плаћања када је у питању трговина на мало, чини реалистичним да ће дигитални јуан дати Пекингу предност у конкуренцији за доминацију на глобалном финансијском тржишту. Дигитална монета ће у почетку бити употребљива само за плаћања унутар Кине. Истина, то би се временом могло променити и ту је веома важан кинески прекогранични систем међубанкарских плаћања, уведен 2015. - далеко важнија иновација која олакшава коришћење ренминбија за међународне трансакције. Овај систем плаћања је у стању да заобиђе SWIFT систем за међународна плаћања, доминиран западним државама, и на тај начин избегне евентуални удар америчких финансијских санкција (што је примамљива перспектива за многе владе, као што су руска, иранска или венецуеланска, којима ће тако бити лакше да наплаћују у јуанима свој извоз нафте у Кину). Како се ренминби све више користи, друге мање земље

у развоју које имају јаке трговинске и финансијске везе са Кином могу почети да фактуришу и измирују своје трансакције директно у тој валути. Она би на крају могла бити повезана са прекограничним системом плаћања, даље дигитализујући међународна плаћања.

Међутим, кинеска дигитална валута ће по себи мало утицати на то да ли страни инвеститори сматрају ренминби резервном међународном монетом. Наиме, кинеска влада и даље ограничава приливе и одливе капитала, а централна банка Кине и даље управља девизним курсом. За сада, страни и домаћи инвеститори вероватно неће гледати на јуан као на сигурну валуту (*save heaven*) у време глобалних финансијских превирања. Како потенцира Prasad (2020), нова кинеска дигитална валута и њен прекогранични систем плаћања заједно ће побољшати улогу ренминбија као међународне валуте плаћања једино ако влада настави да реформише финансијско тржиште земље и уклони ограничења на токове капитала. Имајући у виду да увођење пуне конвертибилности носи ризике снажног одлива капитала и последичне макроекономске нестабилности, што је поред осталог, неспојиво са политичком и економском филозофијом владајуће елите у Пекингу, ефективне баријере за јачање улоге јуана још увек остају.

Потенцијална могућност кинеског система плаћања да заобиђе SWIFT систем за међународна плаћања, доминиран западним државама, и на тај начин избегне евентуални удар америчких финансијских санкција је његова веома важна предност. То је, последично, веома примамљива перспектива за многе владе, као што су руска, иранска или венецуеланска, којима ће тако бити лакше да наплаћују у јуанима свој извоз нафте у Кину.

Повезано са финансијским санкцијама, њихова ефикасност зависи од неколико критичних фактора, од којих су најважнији првенство америчког долара као глобалне резервне валуте и способност Вашингтона да контролише токове плаћања. У арсеналу финансијских санкција налази се неколико оружја, од којих су најчешћа: замрзавање банкарских рачуна, заплена имовине и блокирање приступа Swift-у. Употребу финансијске и економске моћи, односно позиције долара, је појачана након

11. 9. 2001, али је употреба долара, као спољнополитичког инструмента, достигла врхунац у време Трампа. Управо су у одговору на доминацију долара у глобалном финансијском систему и способност САД да искористе ту предност (weaponization), неколико земаља, укључујући Кину, Русију и Иран, почеле да истражују алтернативе, и то дигиталне као што је повећана употреба "blockchain settlement" система, који су постали растућа претња хегемонији америчког долара. Иако је за сада мало вероватно да ће америчка доминација бити угрожена, импликације алтернативног финансијског система ће бити значајне. Наиме, националне крипто валуте могле би да реше најнеугоднији проблем у међународној трговини - захтев за резервном валутом.

Кина већ има више од половине светских капацитета када је у питању дигитална валута. Наиме, иако је неоспорна жеља Пекинга да постане водећа светска економија, јуаном се још увек не може отворено трговати и не представља непосредну претњу доминацији долара. Међутим, интензификација плаћања националном крипто-валутом представљаће директан изазов за САД. Величина кинеског унутрашњег тржишта, заједно са широким употребом мобилних плаћања и њиховим значајем у глобалној трговини, могла би да покрене широко усвајање „крипто јуана“.

Да би заштитиле доминацију долара, САД ће морати брзо да делују са својим дигиталним доларом. За сада, много пажње у технолошком рату између Вашингтона и Пекинга је усмерено на Хуавеј. Међутим, чини се да ће ускоро много значајнија постати контрола светске финансијске структуре - а напори Кине у криптовалутама дали су јој велику предност у овој области (Arduino, 2020).

По питању монете, Кина мора бити спремна да буде проактивнија са валутном интервенцијом јер се слабљење долара током 2020. може негативно одразити на извоз те земље. Наиме, од почетка 2020, закључно са септембром, раст ренминбија у односу на долар био је релативно скроман (4,6%, посматрајући најнижу вредност). Како извоз Кине убрзава раст последњих месеци, евентуално нагло слабији долар био претња за те позитивне трендове, смањујући конкурентност

кинеског извоза и тиме редукујући наде Пекинга у бржи опоравак вођен извозом. Ипак, Кина има пуно опција на столу, од нижих камата, олакшавања услова кредитирања, те повећања фискалних расхода у намери да подстакне домаћи раст. У сваком случају, Пекинг има довољно простора да таргетира слабији ренминби, све док су инфлаторни ризици даље ниски. Ипак, званична интервенција биће потребна ако се пробије прошлогодишњи најнижи ниво од 6,68 јуана у односу на долар, а потом би уследила тачка од 6,26 јуана за долар, доњи ниво долара у 2018. Јасно је да Пекинг мора бити спреман да реагује много агресивнијом интервенцијом, купујући доларе и америчке државне обвезнице уколико тржишни услови почну да се погоршавају (Brown, 2020).

ЕКОНОМСКО РАЗДВАЈАЊЕ (DECOUPLING) САД И КИНЕ?

И поред силних напора администрације у Вашингтону на плану подизања царина према Кини и ограничења улагања из те и у ту земљу, истраживања угледних економиста (Lardy and Huang 2020a) заправо показују да се кинеска интеграција у глобална финансијска тржишта убрзано наставила током 2019. Додатно, финансијске институције са седиштем у САД активно учествују у овом процесу, чинећи финансијско раздвајање између САД и Кине мање вероватним. Најбољи пример све дубље интеграције Кине на глобална финансијска тржишта је суштинско повећање улоге САД-а и других страних финансијских институција у Кини, омогућено одлукама кинеских регулатора (током 2019–20) да, поред осталог, ублаже дугогодишња ограничења на власништво. Величина кинеског тржишта финансијских услуга износи невероватних 47 хиљада милијарди долара, а претходна ограничења су учинила да стране фирме имају само мали удео на овом тржишту (мање од 2% банкарске имовине и мање од 6% тржишта осигурања). С обзиром на велику величину кинеске домаће финансијске индустрије, ако стране компаније могу да повећају свој удео у овим тржишним секторима, оне ће генерирати велики профит. Нпр. PayPal је 2019. стекао 70% удела у кинеској фирми GoPay, чиме је та америчку фирма постала прва страна компанија која

пружа услуге плаћања путем интернета у Кини; JP Morgan је у јуну 2020. добио одобрење за своју фирму која ће се бавити фјучерс пословима; American Express је добио одобрење да покрене операције у Кини кроз заједничко улагање са једном кинеском финтек фирмом тако постајући прва инострана компанија која ће у понуди имати кредитне картице; Visa и Mastercard су такође аплицирале за дозволе за мрежни клиринг.

Додатно, кинеска интеграција у глобална финансијска тржишта огледа се и у растућим прекограничним токовима капитала, не само СДИ већ и портфолио капитала. Детектован је константан пораст страног власништва над кинеским акцијама и обвезницама (594 милијарде америчких долара на крају првог квартала 2020). Готово је сигурно да ће овај износ временом расти како финансијске компаније са седиштем у САД које се баве институционалним инвестирањем, постепено буду повећавале учешће кинеских фирми које котирају на берзама кроз своје индексе. Америчке мултинационалне компаније биле су активне и у директним инвестицијама у Кину, уложивши 14,1 милијарду долара у 2019, што је за 1,2 милијарду долара више него годину раније. Истина, прилив СДИ у Кину, укључујући америчке фирме, ће ослабити 2020, са пандемијом (УН предвиђају смањење глобалних страних директних инвестиција до 40% као резултат успоравања глобалног економског раста изазваног пандемијом).

И док се много говори о томе да америчке фирме диверзификују своје ланце снабдевања, истраживање америчке трговинске коморе из марта 2020. у Кини је показало да преко 80% САД компанија не размишља о пресељењу своје производње из Кине.

Истина, један од знакова финансијске неvezаности између САД и Кине је нагли пад кинеских СДИ у САД. Након достизања врхунца од 46,5 милијарди долара у 2016, оне су се редуковале на тек 4,8 милијарди у 2019. Овај тренд одражава појачани надзор над улазним кинеским инвестицијама од стране Комитета за стране инвестиције у САД и, још важније, нагли пораст контроле одлазног капитала од стране кинеских власти.

Ипак, ускраћивање приступа америчким тржиштима капитала неће бити важан корак у раздвајању и сигурно неће успорити кинески привредни раст. Наиме, највећи део капитала који су ове кинеске фирме прикупиле на америчким берзама потиче од међународних инвеститора. Додатно, делистирање (искључивање са берзе) неће ускратити кинеским компанијама приступ америчком капиталу (јер се то може постићи и путем приватно-инвестицијских трансакција). Друго, многе кинеске компаније ће се делистирати тако што ће се пребацити берзу у Хонг Конгу, где амерички резиденти и међународни инвеститори могу да наставе да улажу. Кључна ствар је да је тржиште капитала глобално, те делистирање кинеских фирми са берзи у САД неће ускратити приступ америчком капиталу од стране тих компанија.

И стални пораст страног власништва над кинеским акцијама и обвезницама одражава све дубљу интеграцију Кине у глобална финансијска тржишта. Крајем 2013. страни власници држали су укупно 744 милијарде јуана ове имовине. До краја првог квартала 2020, ова цифра је порасла на 4,2 хиљаде милијади јуана, са очекиваном тенденцијом раста, будући да компаније које покрећу институционално инвестирање повећавају удео кинеских фирми у својим индексима, односно портфолијима (Lardy and Huang 2020b).

Повезано са тешкоћама у технолошком раздвајању две земље је сама различитост технолошких домена Кине и САД. Наиме, две државе су практично на два веома различита пута у погледу технолошке доминације, тако да у већини случајева чак једна другој “’нису на путу”. Нпр. у оквиру е-трговине, кинеским тржиштем доминирају играчи као што су Tmall, Taobao and JD.com, и није реално да неки амерички грађанин напусти Amazon или eBay, јер поменуте кинеске фирме нису доступне изван те земље. У једном другом домену, доминантне фирме, за које већина на Западу никада није чула, су Douyin, Kuaishou и Ximalaya FM. У САД су то: YouTube, Netflix, Amazon and Spotify, који су снажни и без кинеског тржишта. За размену порука сви у Кини користе WeChat, који је скоро непознат у САД-у. У 5Г, Кина је дефинитивно испред повећавајући удео корисника са 9 милиона на око 160 милиона у првој половини 2020. Међутим, да ли то што Кина има више претплатника 5Г

заиста утиче на САД? Ипак, и поред свега овога, Кина и САД могу да уче једни од других и да га примене у интересу обе земље и читавог света (Yeung, 2020).

ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА И ПОЗИЦИОНИРАЊЕ СРБИЈЕ ПРЕМА КИНИ

Јасно је да не постоји билатерални дипломатски однос који би био последичнији од оног између САД и Кине, који не само да има снажне ефекте на те две државе, већ и цело човечанство. Могло би се оптимистично очекивати да ће погоршани односи те две земље остати на том редукованом нивоу, иако би се у варијанти са демократском администрацијом од јануара 2021. могло очекивати мање драматичне и запаљиве реторике према Пекингу. Међутим, оно што је субстанцијално, оштре акције против кинеске индустријске и спољне политике скоро извесно ће остати битније непромењене (Ang, 2020).

Растуће непријатељство САД практично тера Кину да развије сопствене технолошке капацитете у стратешким областима као што су вештачка интелигенција и чипови, наравно уз многе области искључиво или доминантно повезане са одбрамбеним капацитетима земље. Ова дигитална конвергенција довела је до убрзане трансформације технолошког пејзажа Кине. Упркос или пак делимично захваљујући агресивном глобалном „рату“ Вашингтона против Хуавеја и других кинеских телекомуникационих компанија, Пекинг напредује са масивним домаћим развојем 5Г мрежа како би увео нову еру мобилног рачунарства. У међувремену, док регулатори правила чини флексибилнијим, а технолошке компаније раде на смањењу зависности од америчког тржишта капитала, многи траже листирање или пак двоструко листирање (уврштавање) на берзе у Хонг Конгу и “копненој” Кини. Оно што видимо је у ствари конвергенција капитала и технологије, а велики проблеми, од пандемије до америчког антагонизма, могу се показати као прикривени благослов за Кину (SCMP Editorial, 2020).

Тренутно Кина има велике могућности у технологији средњег нивоа, попут машина, изградње инфраструктуре,

савремене логистике, електронике и опреме за обновљиве изворе енергије. Ове технологије су управо оно што свету у развоју треба за брзо побољшање економског и социјалног благостања (Николић и Петровић 2020b). Како Кина наставља да се креће од средње технолошке способности ка високотехнолошкој, многе данашње такозване високотехнолошке индустрије постаће убрзано комерцијализоване. У протеклих 10 година Кина је комерцијализовала персоналне рачунаре, паметне телефоне, модерне метро подземне железнице, па чак и брзу железницу, од чега су земље са ниским приходима, и доходовно ниже социјалне групе, имале велике користи. У будућности ће неке технологије које данас уживају напредне земље - попут паметних и чистих енергетских система, аутомобила са аутономном вожњом, нових енергетских возила, аутоматизације и роботике, напредне медицинске опреме и лекова - постати све приступачније за земље у развоју.

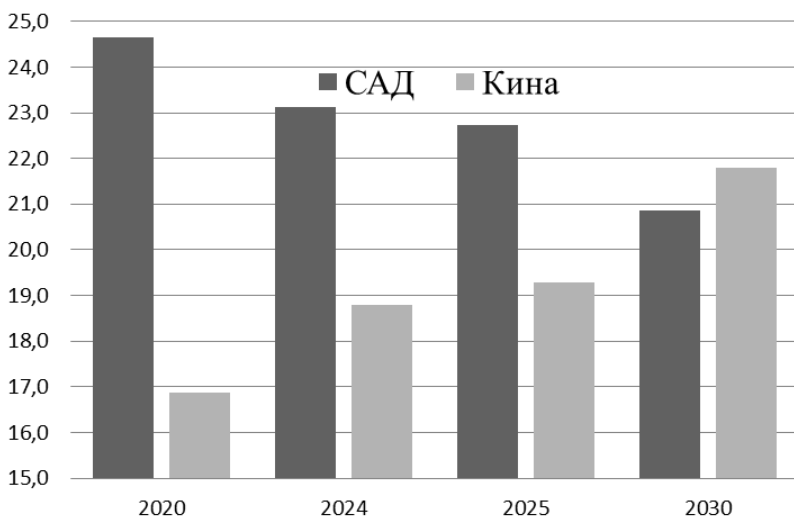
Тешко је у оваквом раду заобићи фреквентну економску, а и геополитичку дилему, која се у суштини своди на питање ко ће победити у борби за глобалну доминацију. Консеквентно, поставља се питање да ли ће или када ће производња Кине престићи америчку, и колико је импресивни кинески раст одржив, као и да ли је реалан.

Чињеница је да се разлика између БДП Кине и САД (који су 2019. износили 14,1 односно 21,4 хиљада милијарди долара) смањује. То је последица далеко бржег раста БДП Кине. Ове године процене указују да ће кинески БДП расти 1%, док ће амерички пасти за 8% (IMF, 2020), што ће тај процес додатно убрзати. Ипак, разлика у *per capita* изразу остаје чак шест пута, док ће куповна моћ просечног Американца односно БДП по паритету куповној моћи *per capita* (*PPP-purchasing power parity*) ће и наредне године бити већа од оне за просечног Кинеза за преко 3 пута.

График 2

Процењени удели економија САД и Кине у светском БДП 2020-30.

Извор: Николић Г, Петровић, П (2020)

Анализа Николића и Петровића (2020) указује да ће Кина достићи САД од 2027. до 2030. под условима, који се са тренутним сазнањима могу сматрати очекиваним. Аутори полазе од референтних процена ИМФ (2019) о висини БДП две економије, закључно са 2024. Базична претпоставка је да ће се номинални раст БДП-а остварен у 2024. задржати током наредних пет, односно шест година. Конзервативнији приступ претпоставља да номинална стопа раста кинеске привреде буде нижа (просечно по 0,7%) у периоду после 2024. На основу датих пројекција ММФ-а и калкулација аутора, у 2029, односно у 2030, БДП Кине би престагао амерички БДП. Ове процене нису узеле у обзир ефеката пандемије изазване Ковидом 19 која је извесно више погодила Запад, те би се опет конзервативно, имајући у виду динамику само у 2020-21, година сустизања могла приближити, и то на 2027, односно 2028. Све ово указује да се тренд снажног раста кинеске привреде, те њена позиција као прве на свету, тешко може

зауставити (по паритету куповној моћи – PPP, кинески БДП је већ пола деценија виши од америчког а 2030. ће бити скоро дупло већи).

За сада, САД воде у многим областима, поседујући доминантну позицију посебно у AI патентима, инвестицијама и академским истраживањима (што је очекивано јер су главне софтверске компаније смештене у САД). Кина се налази на другом месту иза САД и вероватно ће из економских и геополитичких разлога култивисати независни снажни екосистем за AI. Пекинг је припремио бројне планове, као што је ‘Made in China 2025’, са циљем да завлада глобалном високотехнолошком производњом, са идејом да Кину претвори у светског лидера у 5Г, AI и другим областима. Кина још увек заостаје у две важне области технологије (млазни мотори и полупроводници). Када је реч о биотехнолошком сектору, Кина је једина држава на свету која би потенцијално могла да угрози америчку превласт. САД и остале земље Запада заједно обухватају готово две трећине расхода на глобално истраживање и развој, и Америка ће вероватно покушати да користи ту предност у циљу повећања своје конкурентности. С друге стране, Пекинг ће ценовном конкурентношћу и беневолетним односом према властима независно од њихових “демократских стандарда” покушати да буде гравитациони центар за већину земаља у развоју.

Претпоставља се да ће кинеска владајућа гарнитура интензивирати већ покренуте мере да смањи зависност земље од извоза у корист домаће тражње. Јачање домаћих производних ланаца и подизање домаће потрошње у намери да редукује прекомерно ослањање на извоз, који је четири деценије уз рекордан удео фиксних инвестиција у БДП, покретач економског раста, чини се неизбежним. У супротном, без знатнијег повећања домаће потрошња наредним годинама, Кина ће имати озбиљан проблем да упосли све изграђене индустријске капацитете као и да одржи запосленост. Једноставно, Кина не може да се ослони на инвестиције које доносе раст од око 5-6% сваке године довека, нити на врло високе, и стога неодрживе, стопе раста извоза.

Када је у питању позиционирање наше земље према Кини, Србија има стратешко партнерство са Пекингом, за које се Београд нада да би Србију могла поставити као центар за улагање у цео регион. Наиме, земље централне и источне Европе (ЦЕЕ) се са својим ‘хибридним’ економијама чине све привлачнијим за улагање кинеског капитала. Први самит Кине и земаља ЦЕЕ одржан је у Варшави у априлу 2012. На свим самитима, укључујући и београдски децембра 2014, у формату “17+1”, интензивно се преговара са кинеским партнерима о улагањима у енергетику, пољопривреду, транспорт. За Кину је сарадња са земљама ЦЕЕ посебно важна за транспорт и пласман робе, јер би ове државе могле имати пресудну улогу у остваривању главног циља новог “Појаса и пута свиле” – а то је “спајање” огромног евроазијског тржишта, од Пацифика до Балтичког мора. Земље ЦЕЕ привлачне су кинеским предузећима због већег привредног раста и блажих прописа при запошљавању и издавању виза у односу на западну Европу. Кина покушава да са инфузијом кеша у регион ЦЕЕ, пре свега повољним кредитним линијама, повећа свој утицај. ЕУ полако усваја опрезан приступ у намери да отежа да се намеравају кинески пројекти реализују. Имајући у виду да су стварно започети пројекти малобројни, посебно у односу на најаве, изгледа да приступ ЕУ даје извесне резултате. Pavićević (2016) потенцира заблуду у погледу кинеског похода на регион, посебно да регија служи као мост ка западу Европе у географском и метафоричком смислу. Наиме, сарадња Кине са Бриселом је вишеструко значајнија док је већина земаља региона скоро потпуно окренута европској агенди у свим суштинским аспектима. Ипак, све то не значи да ће формат 17+1 постати ирелевантан.

Области за које су Кинези највише заинтересовани у Србији су инфраструктура и енергетика, али и текстилна и прехрамбена индустрија. Од капиталног значаја је продаја “Железаре Смедерево” кинеској компанији “Hestil” (HBIS), која успешно послује запошљавајући 5 хиљада људи. Још две велике кинеске инвестиције у нашој земљи су “Jonson Electric” (висина улагања је 65 милиона евра) и “Mei Ta” (60 милиона евра). Кинези интензивно кредитирају и делимично изводе инфраструктурне пројекте. Пример за ову врсту пословања је

Пупинов мост, чија је вредност изградње била је 170 милиона евра, који је доминантно финансиран из кредита који је узет код кинеске “Exim” банке (услов за његово добијање био је да највећи део радова обављају кинески радници). Значајна инвестиција је и термоелектрана и копови Костолац. ЕПС је за изградњу тог објекта (вредности 715 милиона долара) добио преференцијални зајам од кинеске Exim банке (608 милиона долара са каматом 2,5%, грејс периодом 7 година, роком отплате 20 година). Кина је сарађивала и са Републиком Српском на сличном пројекту који је пуштен у рад 2016. (Термоелектрана Станари у близини Добоја у коју је уложено 560 милиона евра).

Ипак, највећи пројекат је модернизација пруге Београд-Будимпешта вредан више од милијарду евра, које је у току. Додатно, кинески инвеститори су већ завршили три деонице Коридора 11 (аутопут Милош Велики), док се тренутно ради деоница од Прељине до Пожеге, те обилазница око Београда. На крају, у 2019. наш робни извоз у Кину износио је, после снажног раста, 295 милиона евра, док смо из Кине, која је константно међу четири највећа домаћа увозника, увезли 2,2 милијарде евра.

ЛИТЕРАТУРА

Ang, Y. (2020). The Four Paths of US-China Relations. *South China Morning Post*, Aug 28, 2020 <https://www.project-syndicate.org/commentary/us-china-leadership-scenarios-in-future-by-yuen-yuen-ang-2020-08>.

Arduino, A. (2020). Cryptocurrency: the next battleground in the US-China rivalry. *South China Morning Post*, 7 Sep, 2020. <https://www.scmp.com/week-asia/opinion/article/3100330/cryptocurrency-next-battleground-us-china-rivalry>

Austin, G. (2020). Can there be any winners in the US-China ‘tech war’? IISS, January, 20, 2020. <https://www.iiss.org/blogs/analysis/2020/01/csfc-any-winners-in-the-us-china-tech-war>

Brown, d. (2020). Why US dollar bears should watch out for November's presidential election. *South China Morning Post*, 7 Sep, 2020. <https://www.scmp.com/comment/opinion/article/3100472/why-us-dollar-bears-should-watch-out-novembers-presidential>

Chhabra, T., Doshi, R., Hass, R., and Kimball, E. (2020). Brookings, April 2020. Global China: Technology. <https://www.brookings.edu/research/global-china-technology/>

Dutta, S., Lanvin, B., and Wunsch-Vincent, S. (2020). The Global Innovation Index (GII) 2020: Who Will Finance Innovation? WIPO, Cornell University, and INSEAD. <file:///C:/Users/goran/Downloads/gii-full-report-2020.pdf>

Ekrem, J. (2020). China's historic rise in science and tech stirs criticism. *International News*, 6 Apr 2020. <https://science-business.net/international-news/chinas-historic-rise-science-and-tech-stirs-criticism>

IMF. (2019). World Economic Outlook Database - October 2019 (IMF staff estimates)

IMF (2020). WORLD ECONOMIC OUTLOOK UPDATE - June 2020. [file:///C:/Users/goran/Downloads/WEO-ENG202006%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/goran/Downloads/WEO-ENG202006%20(2).pdf)

Jun, Z. (2020). China's Rapid Shift to a Digital Economy, Project-Syndicate, Sep 7, 2020 <https://www.project-syndicate.org/commentary/china-digital-economy-transformation-pandemic-by-zhang-jun-2020-09?a>

Lardy, N., and Huang, T. (2020a). Rising foreign investment in Chinese stocks and bonds shows deepening financial integration. *PIIE*, July 6, 2020. <https://www.piie.com/research/piie-charts/rising-foreign-investment-chinese-stocks-and-bonds-shows-deepening-financial>

Lardy, N., and Huang, T. (2020b). Despite the rhetoric US China financial decoupling is not happening. *PIIE*, July 2, 2020. <https://www.piie.com/blogs/china-economic-watch/despite-rhetoric-us-china-financial-decoupling-not-happening>

Nikolić, G., Petrović, P. (2020). Očekivane tendencije BDP-a tri vodeće globalne ekonomije tokom 2020-ih: Da li je rebalans (geo)ekonomske moći na pomolu?, *Ekonomski horizonti*, Maj - Avgust 2020, Volumen 22, Sveska 2, 159 - 171 UDC: 33 ISSN: 1450-863 X

Nikolić, G., Petrović, P. (2020b). Trgovinsko-tehnološki rat Amerike i Kine kao početak novog hladnog rata? *Nacionalni interes*, br. 37, I/2020, str. 135-162. Institut za političke studije, Beograd.

OECD (2020). OECD Main Science and Technology Indicators Database, 28 February 2020. <http://oe.cd/msti>

Pavličević, D. (2016). Debunking four myths about China's "16+1" platform with Central and Eastern Europe. *The Diplomat*, June 16, 2016. <http://thediplomat.com/2016/06/china-in-central-and-eastern-europe-4-myths/>

Prasad, E. (2020). China's Digital Currency Will Rise but Not Rule. *Project-Syndicate*, August 25, 2020. https://www.project-syndicate.org/commentary/china-digital-currency-will-not-threaten-dollar-by-eswar-prasad-2020-08?a_la=english&a_d=5f450f5d81c6505194b710f7&a_m=&a_a=click&a_s=&a_p=%2Fsection%2F Economics&a_li=china-digital-currency-will-not-threaten-dollar-by-eswar-prasad-2020-08&a_pa=section-commentaries&a_ps=&a_ms=&a_r=

SCMP Editorial (2020). China benefits from tech moves in crisis. *South China Morning Post*, 9 Jul, 2020 <https://www.scmp.com/comment/opinion/article/3092536/china-benefits-tech-moves-crisis>.

UK Research and Innovation Agency (2018). *Research Landscape in China*. <https://www.ukri.org/research/international/ukri-international-offices/ukri-china/research-landscape-in-china/>

Yeung, E. (2020). Tech war between China and the US does not need to have just one winner. *South China Morning Post*, 9 Jul, 2020. <https://www.scmp.com/business/article/3092140/tech-war-between-china-and-us-does-not-need-have-just-one-winner>.

**Nikolic Goran
Gordana Petrovic**

**ECONOMIC AND TECHNOLOGICAL RISE OF
CHINA AS A NEWSPAPER OF THE NEW GLOBAL
GEOPOLITICAL CONSTELLATION**

Resume

Technological advances that China has managed to make in the last two decades, make it by far the most serious challenge to global hegemony that the two Anglo-Saxon countries (first Britain and then the United States) have encountered in almost three centuries. Along with a current trade war, the US and China have been entangled in rising competition to command different fields of next-generation technology, above all 5G networks and AI. The competition is in effect about who will control the international information technology infrastructure and standards. Beijing has prepared a number of plans, as was “Made in China 2025” aimed to dominate global high-tech manufacturing, with hopes to turn China into a world leader in 5G, AI, and other high technology areas.

The two countries are in one conflict with two different types of hostilities: a trade war and a ‘tech war’. The US might be leading in many areas, retaining a prime position especially in AI patents, investment, and academic research (which is expected as major software companies are based in the US).

In 2020 China started its central-bank digital currency, but it, on its own, will not be a game changer increasing the Yuan’s role globally. Despite the technological sophistication of its retail payment systems, and introduction of China’s Cross-Border Interbank Payment System in 2015 able to bypass the SWIFT, as China’s central bank still manages the RMB’s exchange rate and restricts capital inflows/outflows, foreign and domestic investors are unlikely to view the renminbi as a world reserve currency. This will be true until Beijing decide to intensify reform of financial markets and remove restrictions on capital flows. Finally, it is very important to understand that in many aspects of technology China and

the US are on two very different paths in terms of technological domination. Projections indicate that China will surpass the US in terms of GDP at the end of 2020s, which will further complicate the fight for global supremacy. Looking at Belgrade's relations with Beijing, along strong intensification of diplomatic relations, it is a visible significant growth of Chinese investments (which are mainly financed with Chinese loans), and finally an increase in domestic exports to China.

Keywords: China, competition, high technology, tech war, geopolitics.

* Овај рад је примљен 24. јануара 2020. године, а прихваћен на састанку Редакције 15. септембра 2020. године.